

4.3. ПРИНЦИПИ ПРОЕКТНОГО ПІДХОДУ В РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНИХ» ТЕРИТОРІЙ

д.е.н., доцент, професор кафедри економіки та управління національним господарством Сардак С. Е.

Історичні приклади досягнення економічного успіху регіональними об'єднаннями, державами, компаніями та окремими особистостями засвідчують про те, що вони свідомо застосовували певні принципи. За змістом, термін «принцип» означає: основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь; спосіб створення або здійснення чогось; правило, покладене в основу діяльності; переконання або норма, яким керується хто-небудь у житті та поведінці.

Принципи постають основою проектного підходу при побудові та функціонуванні природних, біологічних, технічних, економічних та управлінських систем. Але треба враховувати, що в науці принципи розвивалися історично і зараз охоплюють різні аспекти суспільного життя.

Рис. 4.3.1. Принципи «зеленої» економіки як основи проектного підходу

Так в сфері менеджменту під принципами розуміють конструктивні підходи до здійснення управлінського впливу і вони відображають

концептуально-прикладний характер управління. В теорії, зазвичай, наводяться такі принципи управління, як: науковість, адекватність, раціональність, відповідність, обумовленість, оптимальність, прогресивність, економічність, цілеспрямованість, перспективність, урахування потреб та інтересів, ієрархічність, взаємозалежність, динамічна рівновага, активізація, системність, єдиновладдя, єдність управління, демократизація управління, спеціалізація, пропорційність, паралельність, прямоточність, безперервність, ритмічність, циклічність, потенційні імітації, комплексність, оперативність, автономність, гласність, узгодженість, комфортність, диференціація робіт, найбільше сприяння й інші, менш поширені¹.

Однак проблематика проектного менеджменту складається в необхідності індивідуального підбору набору принципів менеджменту які будуть забезпечувати якість економічного розвитку. Відповідно задля реалізації потенціалу «зеленої» економіки необхідно розглянути її вихідні принципові основи.

«Зелена» економіка – сучасний напрям досліджень і практичної діяльності, в якому економіка визначається залежно-похідним компонентом природного середовища. Так, ще у ХІХ ст. серед наукової еліти почало зароджуватися розуміння того, що модель традиційної ресурсоємної економіки наносить шкоду природі, обумовлює зростання витрат і зниження продуктивності. Виник рух енвайронменталізм, який згодом перетворився у науку енвайронментологію (від англ. environment – навколишнє середовище, довкілля), яка почала вивчати середовище оточення людини та їх взаємодію, як комплексну проблематику відтворення, використання та охорони довкілля. Природоохоронні уявлення фундатора екології Е. Геккеля, розробки К. Стоуна та А. Леопольда у сфері екоцентричної етики, роботи П. Берга та Р. Дасманна щодо біорегіоналізму, праці Л. Брауна та Н. Тінбергена стосовно екологічної революції та екологічного розвитку, а також дослідження П. Ньюмана та О. Ріордана, поступово визначили підґрунтя екологічного господарювання.

Фото 4.3.1²

¹ Сардак С. Е. Управління персоналом : теоретичні аспекти та практичні здобутки : моногр. / С. Е. Сардак, О. О. Третьяк. – Д. : Інновація, 2009. – 157 с.

² <http://www.soyuz.by/news/finance/31321.html>.

Поширення ідей географічного детермінізму та ідентифікація глобальних економічних проблем державами у середині ХХ ст., обумовило суспільну необхідність розробки комплексної системи захисту навколишнього середовища та нівелювання негативних наслідків антропогенного та техногенного впливу людини.

Наприклад, у середині-кінці ХХ ст. на основі досліджень численних науковців, у тому числі дослідження Д. Форрестера, Д. Медоуз, Й. Рандерса, Д. Медоуза, була ідентифікована глобальна проблематика та імперативи світового розвитку. Вищенаведеними науковцями висвітлено принцип спрямування контурів позитивного зворотного зв'язку, який передбачає, що зменшення злиденності сприяє уповільненню зростання населення, що, у свою чергу, зумовлює подальше зменшення злиденності, а постійні інвестиції в достатньому обсягу і за достатній період часу, при справедливих цінах на продукцію і на працю, при направленні отриманих додаткових коштів тим, хто в них має потребу понад усе, і особливо при забезпеченні доступності для жінок освіти, зайнятості та програм планування сім'ї, здатні повернути назад замкнений цикл злиденності та чисельності населення³.

Г. Дейлі визначив правила формування меж стійкості для потоків ресурсів і процесів за критеріями: для поновлюваних ресурсів (грунти, води, ліси, риби) стійка швидкість використання не має перевищувати швидкість самовідновлення цих ресурсів; для непоновлюваних ресурсів (випокні види палива, руди з високим умістом металів та інших сполук, ґрунтові води) стійка швидкість споживання не має перевищувати стійкої швидкості, з якою для заміщення непоновлюваного ресурсу може використовуватися інший, поновлюваний ресурс; для забруднювачів стійка швидкість виникнення не має перевищувати швидкість, з якою забруднювач може бути розкладений, поглинений або перероблений середовищем без шкоди для відповідного стоку⁴.

А. Бартлетт запропонував параметрів сталого розвитку в усіх складових суспільного життя людства: ні зростання чисельності населення, ні збільшення швидкості споживання ресурсів не можуть бути стійкими; чим більша чисельність населення і чим вища швидкість споживання ним ресурсів, тим важче привести суспільство до стану стійкого розвитку; час реакції населення на зміни його приросту дорівнює тривалості життя однієї людини від закінчення дитячого віку до кінця життя, тобто близько 50 років; середній рівень життя населення перебуває у зворотній залежності від чисельності населення, яке може стійко існувати на певній території (від її потенційної ємності); для досягнення стійкого і бажаного рівня життя необхідно, аби чисельність населення була меншою або дорівнювала потенційній ємності території; вигоди від зростання чисельності населення і збільшення споживання ресурсів дістаються мало кому, витрати ж лягають на плечі всього суспільства (трагедія загального надбання); збільшення швидкості споживання

---

³ Медоуз Д. Пределы роста, 30 лет спустя : пер. с англ. / Д. Медоуз, Й. Рандерс, Д. Медоуз. – М. : ИКЦ Академкнига, 2007. – 342 с., С. 75.

⁴ Медоуз Д. Пределы роста, 30 лет спустя : пер. с англ. / Д. Медоуз, Й. Рандерс, Д. Медоуз. – М. : ИКЦ Академкнига, 2007. – 342 с., С. 81.

непоновлюваного ресурсу викликає різке зниження часу існування частки ресурсу, яка залишається; коли витрачаються великі зусилля на підвищення ефективності використання ресурсу, отримувана вигода порівнянна з додатковою потребою в ресурсі, що виникає внаслідок приросту населення; коли швидкість забруднення перевищує самоочисну здатність довкілля, простіше продовжувати забруднювати, ніж очищувати середовище; люди завжди будуть залежати від сільського господарства, тому поновлювані ресурси будуть постійно необхідні)⁵.

Фото 4.3.2⁶

Так, на основі широкої низки фундаментальних досліджень, були сформовані основи теорії сталого розвитку, актуальність та роль якої підтверджено проведенням ООН в 1972 році Стокгольмської конференції з питань навколишнього середовища та створення за її рішенням Наукового комітету з проблем навколишнього середовища та Програми захисту навколишнього середовища ООН. А за результатами роботи комісії під керівництвом Г. Х. Брундланд на Всесвітній конференції з довкілля і розвитку у Ріо-де-Жанейро в 1992 р. теорія сталого розвитку отримала всесвітнього визнання у вигляді Концепції сталого розвитку, внаслідок чого було реорганізовано низку органів у системі ООН, зокрема створено: Департамент з координації політики і сталого розвитку, який забезпечує основну підтримку центральних координаційних і директивних функцій Економічної і соціальної ради (ЕКОСОП), а також Другого й Третього комітетів ГА ООН; Комісію зі сталого розвитку; Міжвідомчий комітет зі сталого розвитку.

З кінця ХХ ст. основні положення теорії сталого розвитку почали поступово застосовувати міжнародні організації, держави и пересічні суб'єкти господарювання.

Концептуально теорія сталого розвитку об'єднує три складові:

⁵ Bartlett A. Reflections on Sustainability, Population Growth and the Environment // Renewable Resources Journal. – Vol. 15. – № 4. – Winter, 1997-98. – P. 6 – 23.

⁶ <http://kostonay-su.kz/ekologiya/zelenaya-ekonomika/>

1) економічну (максимізація добробуту людини, зменшення обсягу злиденності, забезпечення доступу до ресурсів),

2) соціальну (поліпшення суспільних відносин, системи охорони здоров'я, освіти, збагачення культури),

3) екологічну (мінімізація деструктивного впливу людини на навколишнє природне середовище, збереження довкілля, активізація природоохоронних та відновлювальних заходів).

Теорія сталого розвитку ґрунтується на таких головних принципах:

- людство повинно забезпечити можливості майбутнім поколінням задовольняти свої потреби не гірше, ніж сучасні;
- треба враховувати відносні обмеження, які існують у галузі експлуатації природних ресурсів, пов'язані з сучасним рівнем техніки і соціальної організації, а також здатність біосфери до самовідновлення;
- необхідно забезпечити задоволення елементарних потреб усіх людей й усім надати можливість реалізувати своє бажання поліпшити життя;
- необхідно узгоджувати життя тих, хто користується надмірними грошовими і матеріальними засобами, з екологічними можливостями Землі;
- треба узгоджувати розміри і темпи зростання населення планети з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі, що постійно змінюється.

На початку XXI ст. теорія сталого розвитку почала динамічно розвиватися у напрямках розробки та оптимізації: теоретичних основ (трансформація теоретичних положень та здійснення фундаментальних досліджень); прикладних основ (механізмів практичної реалізації); показників дієвості заходів сталого розвитку (розробка нових підходів до виміру). У той час було проведено Всесвітній Саміт зі сталого розвитку «Ріо+10» (2002 р., м. Іоганнесбург, ПАР), а потім Конференцію ООН зі сталого розвитку «Ріо+20» (25 червня 2012 р., м. Ріо-де-Жанейро, Бразилія) внаслідок яких держави погодилися застосовувати концепцію «зеленої» економіки як важливий інструмент сталого розвитку. 1 січня 2016 р. відбувся офіційний запуск амбітного Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року, схваленого світовими лідерами⁷. Новий Порядок денний закликає країни до здійснення поставлених 17 цілей в області сталого розвитку: ліквідація бідності; подолання голоду; міцне здоров'я; якісна освіта; гендерна рівність; чиста вода та належні санітарні умови; відновлювана енергія; гідна праця та економічне зростання; інновації та інфраструктура; зменшення нерівності; сталий розвиток міст та спільнот; відповідальне споживання; боротьба зі зміною клімату; збереження морських екосистем; збереження екосистем суші; мир та справедливість; партнерство заради стійкого розвитку⁸. Ці цілі будуть

---

⁷ Резолюція, прийнята Генеральною Ассамблеєю 25 вересня 2015 року. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года. – Режим доступа : [https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/92/PDF/N1529192.pdf](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/92/PDF/N1529192.pdf?OpenElement). OpenElement. – Название с экрана.

⁸ Цілі сталого розвитку. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні. – Режим доступу : <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>. – Назва з екрану.

стимулювати в найближчі роки діяльність у галузях, що мають величезне значення для людства і планети. Хоча глобальні цілі сталого розвитку не мають юридично обов'язкової сили, передбачається, що уряди візьмуть на себе відповідальність і створять національні механізми, що сприяють досягненню 17 цілей. Відповідно і суб'єкти господарювання постануть підґрунтям їх продукування за рахунок реалізації механізмів порядку денного ООН.

У рамках теорії сталого розвитку, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) з 2009 року почала розробляти концепцію «зеленого» зростання, яка покликана стимулювати економічне зростання та розвиток, забезпечуючи при цьому збереження та раціональне використання природних активів з тим, щоб вони продовжували надавати сировину, енергію, воду і різноманітні екосистемні послуги, на які покладається добробут країн. ОЕСР розуміє «зелене зростання» як максимальне забезпечення економічного зростання і розвитку, не впливаючи на кількість і якість природних активів і використовуючи потенціал зростання, який виникає при переході до «зеленої» економіки.

Фото 4.3.3⁹

При цьому, концепція «зеленого» зростання не замінює концепцію сталого розвитку, а слугує практичним інструментом досягнення цілей сталого розвитку, тому, що обидві концепції ґрунтуються на принципах взаємодії суспільства і природи та спрямовані на задоволення потреб не тільки сучасного, але й майбутніх поколінь. Відмінні особливості концепції та стратегії «зеленого зростання» визначені ОЕСР є наступними¹⁰:

- природний капітал розглядається як фактор виробництва, як продуктивний капітал, відновлення та нарощування якого потребує інвестицій;
- екологічна політика розглядається як інвестиційна політика, спрямована на підвищення ефективності використання природних ресурсів шляхом розвитку і використання новітніх ресурсо- та енергоефективних низьковуглецевих технологій;

⁹ <https://www.nur.kz/1661679-zelenaya-ekonomika-v-kazakhstane-probl.html>

¹⁰ Доповідь про зелену трансформацію в Україні на основі показників зеленого зростання ОЕСР. – Режим доступу : http://www.gs.dp.ua/wp-content/uploads/2017/12/GreenTransformation_UA_Web.pdf. – Назва з екрану.

- «зелені» види діяльності та екологічні інновації покликані сприяти структурній перебудові, підвищенню продуктивності праці, капіталу, використання ресурсів та підтримувати перехід на технології нової хвилі і модернізацію інфраструктури;
- тісний взаємозв'язок між економічною та екологічною політикою забезпечується шляхом використання таких інструментів як більш справедливе ціноутворення та оподаткування для стимулювання ресурсозбереження, введення більш жорстких, але стимулюючих екологічних стандартів і технічних регламентів, реформування системи субсидій на енергоресурси, впровадження розширеної системи індикаторів для оцінки результативності дій та прийняття політичних рішень в цих напрямках.

Основні принципи «зеленої» економіки визначені Програмою Організації Об'єднаних Націй з охорони навколишнього середовища (UNEP)¹¹:

- справедливість і об'єктивність, як в рамках одного покоління, так і між поколіннями;
- узгодженість з принципами сталого розвитку;
- превентивний підхід до соціальних впливів і впливів на навколишнє середовище;
- оцінка природного і соціального капіталу, наприклад, інтернаціоналізації зовнішніх витрат, «зеленого» обліку, витрат на протязі всього терміну експлуатації і вдосконалення управління;
- стале та ефективне використання ресурсів, споживання і виробництво;
- потреба в досягненні існуючих макроекономічних цілей за допомогою створення «зелених» робочих місць, подолання бідності, підвищення конкурентоспроможності та зростання в ключових секторах.

Таким чином, концепція «зеленої» економіки – це модель, яка веде до поліпшення здоров'я і соціальної справедливості населення, а також до значного зниження небезпечних впливів на навколишнє середовище і до зниження екологічного дефіциту, таким чином, «зелена» економіка, в її простій формі, може розглядатися як низьковуглицева, ресурсозберігаюча і соціально інклюзивна модель економіки¹².

Ряд вчених і політиків вважають концептуальні підходи «сталого розвитку» та «зеленої» економіки основою ідеології XXI століття, зазначаючи, що саме в них є спасіння людства і планети. Але слід констатувати, що не всі країни хочуть і можуть використовувати дані принципи для розвитку та збереження людства. «Слідування» принципам сталого розвитку та «зеленої» економіки вимагає використання альтернативних ресурсів та нових технологій замість традиційних. А це потребує великих капіталовкладень у техніку, певного соціального рівня розвитку та перерозподілу влади! Тут і постає наступна проблема, адже ті країни, які принципово ігнорують даний тип

¹¹ Что такое "зеленая экономика"? . – Режим доступа : <http://greeneconomy.minpriroda.gov.by/ru/zelenaya-ekonomika/>. – Название с экрана.

¹² Что такое "зеленая экономика"? . – Режим доступа : <http://greeneconomy.minpriroda.gov.by/ru/zelenaya-ekonomika/>. – Название с экрана.

розвитку є великою загрозою вже для тих хто його використовує. Країни, які не бачать доцільності у впровадженні принципів сталого розвитку, націлені на одну мету – вижити за тих умов, які були раніше та зараз є навколо.

Фото 4.3.4¹³

При реалізації механізмів сталого розвитку та «зеленої» економіки треба враховувати цивілізаційні та державні відмінності бізнес середовища. Також важливо зауважити ґрунтовну різницю країн у світовій економіці, що можна помітити у даних ПРООН, яка розраховує Індекс людського розвитку. Індекс людського розвитку демонструє середній рівень досягнень країн за трьома базовими вимірами людського розвитку: довголіттю і здоров'ю, доступу до знань і гідного рівня життя. Цей показник має форму середнього геометричного нормалізованих індексів вимірів, отриманих на основі мінімумів і максимумів, спостережуваних впродовж терміну, для якого був розрахований. Довголіття розраховується – за індексом тривалості життя; знання визначаються за двома показниками середньої тривалості навчання та очікуваної тривалості навчання – за індексом освіти; гідний рівень життя вимірюється за показником валового національного доходу (ВНД) на душу населення за ПКС національної валюти в дол. США – за індексом ВНД¹⁴. За даним показником виокремлюються чотири групи країн: країни з дуже високим рівнем людського розвитку, країни з високим рівнем людського розвитку, країни із середнім рівнем людського розвитку, країни з низьким рівнем людського розвитку. Відповідно істотна різниця якісних та кількісних показників соціально-економічного розвитку країн у світовій економіці, детермінує необхідність розробки індивідуально-групових управлінських підходів при проектуванні, які можуть суттєво відрізнятись для окремих країн та територій.

Саме тому заходи проект-менеджменту, не дивлячись на певну методологічну універсальність, мають бути індивідуальними, а застосування глобального економічного системного впливу з урахуванням сучасних і майбутніх вимог до глобального розвитку людських ресурсів має

¹³ <http://gbpp.org/ru/category/publication/expert-reviews>

¹⁴ Доклад о развитии человека 2010. Реальное богатство народов: пути к развитию человека / Пер. с англ.; ПРООН. – М. : Весь Мир, 2010. – 244 с.

супроводжуватися глобальними змінами суспільних відносин, трансформацією поглядів на буття та задіянням інструментів позитивного суспільного розвитку, що має передбачити: обмеження диспропорцій зростання чи скорочення ресурсів; перехід до стійкого та «зеленого» розвитку; керування суспільним розвитком на засадах урахування єдності людства і глобального світу; задіяння позитивістських принципів сформованих у різних культурах і системах філософського знання.

Але зазначені позитивні зрушення не відбуваються глобально, що є свідченням відсутності консолідації та концептуалізації поглядів у суспільстві й вимагає парадигмального визначення спрямування нинішнього і майбутнього глобального розвитку людських ресурсів. В умовах трансформації картини світу (від класичної, яка базується на працях І. Ньютона, до некласичної – релятивістської, квантово-механічної, а з середини 70-х рр. ХХ ст. постнеокласичної – синергетичної, розпочатої працями Г. Хакена та І. Пригожина), концептуальне спрямування розвитку людства у ХХІ ст. в цілому визначено у Декларації тисячоліття ООН у вигляді фундаментальних цінностей людського розвитку¹⁵:

- свобода (Чоловіки і жінки мають право жити і рости своїх дітей в гідних для людини умовах, вільних від голоду і страху насильства, пригноблення і несправедливості. Кращою гарантією цих прав є демократична форма правління, заснована на широкій участі і волі народу.);
- рівність (Жодна людина і жодна країна не повинні позбавлятися можливості користуватися благами розвитку. Повинно бути гарантовано рівність прав і можливостей чоловіків і жінок.);
- солідарність (Глобальні проблеми повинні вирішуватися при справедливому розподілі витрат і тягаря згідно фундаментальних принципів рівності і соціальної справедливості. Ті, хто страждають або знаходяться в найгіршому становищі, заслуговують допомоги з боку тих, хто знаходиться в найбільш сприятливому становищі.);
- терпимість (При всьому різноманітті віросповідань, культур і мов люди повинні поважати один одного. Відмінності в рамках товариств та між товариствами не повинні ні лякати, ні служити приводом для переслідувань, а повинні пестити в якості цінного надбання людства. Слід активно заохочувати культуру світу і діалог між усіма цивілізаціями.);
- повага до природи (В основу охорони і раціонального використання всіх живих організмів і природних ресурсів повинна бути покладена обачність відповідно до постулатів сталого розвитку. Тільки таким чином можна зберегти для наших нащадків ті величезні багатства, які даровані нам природою. Нинішні нестійкі моделі виробництва і споживання повинні бути змінені в інтересах нашого майбутнього добробуту і благополуччя наших нащадків.);

---

¹⁵ Декларація тисячелеття Організації Об'єднаних Націй : резолюція ГА ООН от 8 сент. 2000 г. № 55/2. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml. – Загл. с екрана.

- загальна зобов'язаність (Обов'язок по управлінню глобальним економічним і соціальним розвитком, а також усунення загроз міжнародному миру і безпеці має розділятися між народами світу і здійснюватися на багатосторонній основі. Центральну роль в цьому має відігравати Організація Об'єднаних Націй як найбільш універсальна і найбільш представницька організація в світі.).

Таким чином, концепція людського розвитку, яка прийшла на зміну неоліберальній концепції й концепції основних потреб у напрямі зняття обмежень щодо свободи та гідності усіх людей за рахунок рівності та можливості доступу до світових ресурсів, сформувала основні, конструктивні, вихідні положення, способи побудови суспільного життя у позитивному напрямі розвитку людських ресурсів. Відповідно головними позитивістськими концептуальними основами постають¹⁶:

- *справедливість*, як об'єктивне, неупереджене ставлення та дії, які відповідають морально-етичним і правовим нормам (рівність людей у сфері набуття людського потенціалу та реалізації потенційних людських можливостей; виконання зобов'язань; доступ до якісного життя; реалізація розумних потреб людини; раціональне використання ресурсів; здійснення необхідних витрат та інвестицій; адекватність поведінки суб'єктів щодо стороннього впливу; відповідальність за наслідки життєдіяльності; захист прав і свобод людини в усіх сферах людської життєдіяльності; адекватне заохочення та покарання за результатами людської життєдіяльності);
- *повага*, як почуття шани, прихильне ставлення та ввічливість (пріоритет людських ресурсів над іншими ресурсами; забезпечення гідності людини; свободу життєдіяльності, волевиявлення та самореалізації особистості; врахування інтересів і піклування про усі ресурси; терпиме ставлення до оточуючих, їх способу життя, думок, гідності; відсутність дискримінації; досягнення компромісу та суспільної гармонії на основі відкритого діалогу; дотримання закону, моральних норм, правил, стандартів і традицій; наявність консолідації та гармонії; врахування минулої історії, поточних подій і потреб майбутніх поколінь; адекватність дій людини щодо інших);
- *сумлінність*, як дбайливий вплив на підконтрольні ресурси і процеси, а також чесне, раціональне, турботливе і старанне виконання своїх обов'язків щодо дорученої справи, власності на території проживання з врахуванням інтересів суспільства та наслідків сьогодні й у майбутньому (збереження людства та середовища життєдіяльності; позитивне спрямування суспільного розвитку; високий рівень життя людських ресурсів; забезпечення сприятливих умов життєдіяльності; збалансування поточних вимог, запасу міцності на майбутнє, потенції розвитку, індикаторів стану та управлінського впливу).

---

¹⁶ Сардак С. Е. Глобальна регуляторна система розвитку людських ресурсів : дис... д-ра ек. наук : 08.00.02 / Сардак Сергій Едуардович ; ДНУ ім. О. Гончара. – Д., 2013. – 586 с.

З вищенаведених позитивістських концептуальних основ похідними постають прикладні управлінські принципи, які можуть бути застосовані у площині реалізації потенціалу «зеленої» економіки: забезпечення безперервного відтворення людства; узгодженість інтересів; урахування причинно-наслідкових зв'язків; забезпечення гідних умов життя та можливості реалізації потенційних людських можливостей; мінімізація обмежень щодо збагачення людського капіталу; заборона штучного негативного впливу на людину; знаходження балансу між економізацією та соціалізацією суспільного життя; прийняття управлінських рішень з урахуванням тактичних, довгострокових, стратегічних і глобальних інтересів; зменшення обсягу тіньової економіки; забезпечення консолідації суспільства; побудова та виконання системи узгоджених і реальних державних гарантій, норм і стандартів; забезпечення вигідності виконання законів; пріоритет творчості; введення відповідальності за нераціональне розпорядження ресурсами і власністю; застосування безвідходного виробництва; посилення відповідальності за виробництво неякісних товарів і нераціональне розширення асортименту; екологізація виробництва; ліквідація запланованого застарівання товарів і послуг; мінімізація інфляції; лібералізація патентування; збереження територіальної цілісності та права вести традиційний для місцевого населення спосіб життя без загрози суспільству і навколишньому природному середовищу; рівномірне розосередження населення на територіях мешкання; підтримка громадських ініціатив; виправлення помилок особами, що їх скоїли; рівноправна консолідація та об'єднання в умовах глобалізації; адекватний розподіл ресурсів; мотивування творчої активності; забезпечення вільного доступу до знань; застосування техніки для позитивних дій тощо¹⁷.

На макрорівні для країн можна виділити головні господарські пріоритети згідно принципів основ «зеленої» економіки, які зумовлюватимуть позитивний розвиток держави:

- спрямування виробництва у площину виготовлення, продажу та споживання екологічно чистих, якісних, надійних і безпечних товарів;
- активізація природоохоронного бізнесу, енерго- та ресурсозберігаючих технологій (організація екологічно чистого виробництва; використання безвідходних залишків від діяльності людства; утилізація та переробка відходів діючих підприємств; термінове ліквідування наслідків забруднення навколишнього середовища; запобігання шкоди для підприємств та людини);
- побудова якісної системи охорони здоров'я (перехід на гуманну платно-соціальну основу, розгортання профілактичної системи запобігання захворювань; формування системи просування концепції здорового життя населення; активізації досліджень у сфері генної інженерії; створення баз даних; медичних банків зберігання; адаптація та застосування новітніх медичних технологій до масового обслуговування всіх верств населення);

---

¹⁷ Сардак С. Е. Управлінсько-регуляторні аспекти розвитку людських ресурсів в умовах глобалізації : моногр. / С. Е. Сардак. – Д. : Вид-во ДНУ, 2012. – 460 с., С. 140-141.

- підвищення ролі фізкультури та спорту (діагностика людських ресурсів, мотивування здорового способу життя, мотивування підготовки спортсменів та роботи тренерського колективу, організація виступів, забезпечення інфраструктури);
- формування поєднаної з практикою системи освіти (врахування змін фізіологічних і розумових здібностей людських ресурсів, поєднання теорії та практики, набуття спеціалізованих практичних навичок, застосування нових методологічних розробок у педагогіці, активізація програм міжнародного обміну, застосування випереджальних методик навчання, збагачення методик самоосвіти та самонавчання, збереження спадкоємництва);
- формування й збагачення наукового потенціалу (забезпечення взаємодії науки та практики шляхом активізації співробітництва наукових установ і закладів освіти з підприємствами та державою, активізація заходів міжнародної співпраці та обміну, активізація процесу задіяння елементів наукової творчості у систему безперервної освіти людських ресурсів);
- формування територіально збалансованих регіональних центрів тяжіння людських ресурсів (за рахунок поєднання природної, історичної, археологічної, культурної, релігійної, мистецької, рекреаційної та економічної унікальності територій);
- розкриття транзитного геополітичного потенціалу регіонів (шляхом відновлення і оптимізації транзитних доріг, терміналів, портів, комунікацій, транспорту, засобів зв'язку, а також за рахунок проектування та упровадження нових видів транспорту та систем комунікацій);
- розвиток будівництва та здійснення реконструкції міст і селищ (територій, розв'язок, будинків, місцевих доріг, споруд згідно з поточними та новими цивілізаційними та екологічними вимогами і стандартами, необхідність чого зумовлюється фізичним і моральним старінням існуючих об'єктів та прогресом транспортних засобів, засобів зв'язку, комунікацій та суспільного ладу);
- участь у проектах ракето-космічного комплексу (на основі поглиблення спеціалізації та кооперування міжнародного виробництва передбачається поширення нових технологій у сферах: створення плацдарму міграції людини у космосередовище, космічного туризму та шоу-програм, розробки нових технологій та продуктів, поліпшення якості метеорологічних даних, оптимізації засобів зв'язку та навігації, випробовування техніки, допомоги сільськогосподарському виробництву).

В Україні спостерігаються структурні деформації національної економіки з переважаючою вагою акценту на розвиток сировини та добувної промисловості (як найбільш екологічно небезпечних), а також на зростання ваги послуг. Низька якість правових, адміністративних та економічних механізмів захисту навколишнього середовища та втрачена державницька макроекономічна свідомість, разом з розбалансуванням дієвості механізму державного контролю за розвитком суспільства, високим рівнем концентрації промисловості та

інтенсивності сільського господарства, з погано проєктованим, екологічно невиправданим розміщенням та збільшенням виробничих потужностей, фінансування та реалізації призвели до високого техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та його деградацію, надмірне забруднення поверхневих та підземних вод, повітря та землекористування великих кількостей небезпечних, в тому числі високотоксичних, відходів. Такі процеси тривали десятиріччями і призвели до значного погіршення стану здоров'я людей, зменшення народжуваності та збільшення смертності, що загрожує вимиранням і біологічно-генетичною деградацією всього народу України¹⁸. Не зважаючи на зниження рівня забруднення навколишнього середовища (закриття підприємств, простоювання) і досі в багатьох промислових агломераціях і великих містах залишаються високими рівні забруднення атмосферного повітря, водного басейну, землі, продуктів харчування. Триває виснаження й руйнування біологічних ресурсів, ландшафтів та інших цінних природних комплексів.

Значно ускладнила ситуацію найбільша у світі ядерна катастрофа 26 квітня 1986 р. на Чорнобильській АЕС. В результаті цього викиду були забруднені води, ґрунти, рослини, будівлі, дороги на десятки і сотні кілометрів. Ця аварія з її вкрай негативними медико-біологічними, економічними та соціальними наслідками спричинила в Україні ситуацію, яка віддалила країну від можливості реалізації потенціалу «зеленої» економіки. Відповідно Україна, вже не може відновити колишній стан живої природи, що зазначено у доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища, але має подбати щодо забезпечення принципових вимог надбання сучасної цивілізації щодо: забезпечення участі широкої громадськості в прийнятті рішень; здійснення розширеного виробництва та технічного прогресу на власній ресурсній базі; зняття напруження дисбалансованого економічного розвитку; збереження еколого-ресурсної бази; стимулювання перманентної інноваційної активності; сприяння налагодженню сталих торгових і фінансових зв'язків; задіяння самокоректної системи державного управління¹⁹.

Однак, при обранні Україною вектору реалізації потенціалу «зеленої» економіки, наша держава може скористатися своїми перевагами порівняно із наявними проблематичними екстерналіями західних держав: необхідність швидкої заміни застарілих споруд та обладнання; використання дешевих енергозаощадливих і відновлювальних технологій, а також нових «альтернативних» джерел енергії; заощадження на модернізації системи екологічного та економічного громадського транспорту; економія на утилізації основних забруднювачів довкілля (Кейс «Збереження Дніпра»).

На науковому рівні розробкою заходів екологізації виробництва займаються Міністерство екології та природних ресурсів України, науково-дослідні організації та працівники спеціалізованих вищих навчальних закладів.

---

¹⁸ Гриньова В.М. Державне регулювання економіки : підручн. / В. М. Гриньова, М. М. Новікова – К. : Знання, 2008. – 398 с.

¹⁹ Чистов С. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. – Вид. 2-ге, доопрац. і допов. – К.: КНЕУ, 2004. – 440 с.

Наприклад, це: Національний університет біоресурсів і природокористування, Інститут проблем природокористування та екології, «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя» (Інститут екологієни і токсикології ім. Л.І. Медведя), Міжнародна академія безпеки життєдіяльності, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Національний університет водного господарства та природокористування, Одеський державний екологічний університет, Державна академія житлово-комунального господарства, Проблемний інститут проектування ефективних теплоенергетичних установок «Академтеплоенергопроект», Державний інститут по проектуванню підприємств коксохімічної промисловості «Гіпрококс», ПАТ «Укргідропроєкт», Науково-дослідний і проектний інститут «Водоочисні технології», ТОВ «Екоземпроект ХХІ», ПАТ «Проектний інститут Укрспецтунельпроект», ГО «Інститут зеленої економіки».

Основи реалізації потенціалу «зеленої» економіки в Україні визначено через відповідні нормативно-правові акти, насамперед, це Конституція України (1996), Лісовий кодекс України (1994), Кодекс України про надра (1994), Водний кодекс України (1995), Земельний кодекс України (2002), Податковий кодекс України (2011), а також Закони України: Про охорону навколишнього середовища (1991), Про природно-заповідний фонд (1992), Про охорону атмосферного повітря (1992), Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку (1995), Про виключну (морську) економічну зону України (1995), Про поводження з радіоактивними відходами (1995), Про відходи (1998 р.), Про тваринний світ (2002), Про оцінку впливу на довкілля (2017).

Так, згідно положень Закону України «Про охорону навколишнього середовища»²⁰ основними принципами охорони навколишнього природного середовища є:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності;
- гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей;
- запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;
- екологізація матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій;
- збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
- науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання міждисциплінарних

---

²⁰ Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>. – Назва з екрану.

знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозування стану навколишнього природного середовища;

- обов'язковість оцінки впливу на довкілля;
- гласність і демократизм при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;
- науково обґрунтоване нормування впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище;
- безоплатність загального та платність спеціального використання природних ресурсів для господарської діяльності;
- компенсація шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;
- поєднання заходів стимулювання і відповідальності у справі охорони навколишнього природного середовища;
- вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища на основі широкого міждержавного співробітництва;
- встановлення екологічного податку, рентної плати за спеціальне використання води, рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів, рентної плати за користування надрами відповідно до Податкового кодексу України.

Згідно регуляторної політики України у сфері застосування принципів «зеленої» економіки державне екологічне регулювання, як система активних законодавчих, адміністративних і економічних заходів і важелів впливу, які використовують державні органи різного рівня для примушування забруднювачів навколишнього середовища обмежити викиди шкідливих речовин у природні й техногенні середовища, а також для матеріального стимулювання сумлінних природокористувачів, застосовує: регуляційні інструменти (спроби примусу, інструменти матеріального стимулювання і підтримки, важелі економічного спонукання); допоміжні засоби (стандарты та норми-орієнтири граничних концентрацій і викидів, зонування територій та плани землекористування, відповідальність за правопорушення екологічного характеру й порядок покриття збитків у результаті забруднення середовища), асоційовані засоби (адміністративні податки, фондостворюючі податки та платежі на тимчасовій основі, обов'язкове страхування екологічних ризиків).

До найважливіших напрямів практичної діяльності в галузі екологічного менеджменту, закріплених у стандартах серії ISO і ряді інших документів, належать: активне застосування екологічної політики; публічне висвітлення принципів господарської діяльності; забезпечення взаємозв'язку виробничої та екологічної діяльності; активна розробка, ідентифікація та застосування показників і критеріїв досягнення результатів; свідоме планування і організація екологічної діяльності; задіяння всіх працівників до екологізації; перманентне оцінювання результатів; системна оптимізація екологічної політики;

проведення незалежного оцінювання; активна зовнішньоекологічна діяльність; конструктивна співпраця із зовнішніми суб'єктами; підготовка і поширення екологічної звітності.

Треба враховувати, що кожна галузь національного господарства, разом з позитивним економічним та соціальним ефектом, має і негативні екологічні наслідки (забруднення атмосфери, забруднення і вичерпання водних і земельних ресурсів, знищення рослинного і тваринного миру). Отже, виникає ситуація, коли при відкритті нового виробництва або при оцінці тих, що вже існують, стає важливим зрозуміти, наскільки необхідний даний вид діяльності для людини та суспільства в цілому. Для цього необхідно вивчити всі позитивні і негативні сторони, визначити сумарний ефект господарській діяльності кожної галузі.

Задля ефективного застосування принципів «зеленої» економіки як основи проектного менеджменту стосовно оптимізації діяльності суб'єктів господарювання, необхідно враховувати різні виміри системного середовища з виокремленням системних ознак:

- природний вимір (з точки зору складу та застосування ресурсів і процесів на певній території – природні системи);
- біологічний вимір (з погляду життя, перебігу життєвих процесів, закономірностей розвитку організмів – біологічні системи);
- технічний вимір (згідно з можливостями створення певного продукту із ресурсів за допомогою виробничих процесів – технічні системи);
- економічний вимір (з позиції раціональності використання ресурсів і здійснення процесів виробництва, розподілу, обміну та споживання – економічні системи);
- соціальний вимір (згідно з реалізацією духовно-культурних потреб і забезпечення справедливості розподілу ресурсів і процесів – соціальні системи);
- управлінський вимір (з точки зору владного впливу на ресурси і процеси задля досягнення визначених результатів – управлінські системи).

При цьому методологічними принципами оцінювання ресурсів у межах «зеленої» економіки постають²¹: принцип комплексності (передбачає облік ресурсів з точки зору вилученої корисності); принцип імперативу (передбачає врахування аспекту відтворення відтворювальних ресурсів); принцип економічного відтворення (передбачає врахування вартостей на відшкодування вилучення невідтворювальних ресурсів); принцип оптимізації (передбачає знаходження оптимального варіанту використання природних ресурсів у складі важливого природного об'єкту).

Особливостями «зеленого» менеджменту на підприємствах є: підвищення екологічної відповідальності, розширення сфери ініціативної екологічної діяльності підприємств, встановлення системного взаємозв'язку екологічної діяльності, розширене використання безвитратних і маловитратних технологій, активна суспільна діяльність. Пріоритети віддаються розвитку екологічного бізнесу в регіонах з урахуванням гостроти проблеми і необхідності її

---

²¹ Эндрес А. Экономика природных ресурсов / А. Эндрес, И. Квернер, 2-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 256 с.

вирішення. Перспективними напрямками є: поширювати рекреаційне господарство (заповідники, парки, бази відпочинку, розводити рибу та рідкісних тварин тощо); виробляти екологічні товари; стимулювати розвиток екологічного туризму; здійснювати маркетингові дослідження екологічної продукції; поширювати інноваційний підхід на «зеленій» основі; формувати коопераційну систему збуту; розвивати «циркулярну економіку» (спрямування господарської діяльності на енергозбереження, регенеративне екологічно чисте виробництво і споживання, а також раціональну переробку та утилізацію відходів).

Наприклад, в Дніпропетровській області на птахофабриці ПрАТ «Оріль – Лідер» ТМ МХП створено біогазовий комплекс “ОРІЛЬ БІОГАЗ”, який за рахунок використання курячого посліду, інших органічних відходів та стічних вод вироблює біогаз, електроенергію та біодобрива²²

Фото 4.3.5²³

Екологічно свідомі підприємства почали складати звіти з соціальної відповідальності, починаючи ще з 90-х років минулого століття, де вказують і доводять інвестору, що компанія приділяє постійну увагу екологічним і соціальним аспектам своєї діяльності, а ризики соціальних і внутрішніх конфліктів, екологічні санкції для неї мінімальні. За даними українського Інституту «зеленої» економіки сьогодні в 12 країнах світу підготовка звіту компанії про сталий розвиток стала вже законодавчо затвердженою нормою. В Україні такої обов’язкової норми немає, але очевидно, що найближчим часом ситуація зміниться і зараз більше 70 вітчизняних компаній вже готують нефінансові звіти²⁴.

Українські підприємства готують нефінансові звіти, які складаються в двох формах – довільної або стандартизованої. Звіти в довільній формі складаються у вигляді буклетів або розміщуються на веб-сайтах і містять інформацію про

²² Презентація біогазового комплексу “ОРІЛЬ БІОГАЗ” птахофабрики ПрАТ «Оріль –Лідер» . – Режим доступу: http://www.gs.dp.ua/?page_id=1312&lang=uk. – Назва з екрану.

²³ Презентація біогазового комплексу “ОРІЛЬ БІОГАЗ” птахофабрики ПрАТ «Оріль –Лідер» . – Режим доступу: http://www.gs.dp.ua/?page_id=1312&lang=uk. – Назва з екрану.

²⁴ Потапенко В. Глобальная инициатива по отчетности. – Режим доступа: <http://green-economics.org.ua/globalnaya-iniciativa-po-otchetnosti/>. – Загл. с экрана.

соціальні та природоохоронні програми компаній (наприклад, благодійність, соціальні витрати на розвиток людських ресурсів – на охорону здоров'я, розвиток спорту, культури, про інвестиції в захист навколишнього середовища тощо). Стандартизовані звіти відображають аспекти і результати соціально відповідальної діяльності компаній. Сьогодні найбільш поширеними є такі стандартизовані звіти: звіт про прогрес або звіт про виконання принципів Глобального договору ООН; звіт по GRI-стандартом або звіт зі сталого розвитку; звіт за стандартом AA1000²⁵. При цьому основними принципами даної звітності визначено: відкритість, залучення зацікавлених сторін, верифікація, повнота, значущість, контекст сталого розвитку, точність, об'єктивність, порівнянність, ясність, своєчасність і регулярність. Відповідність інформації вищезазначеним принципам робить її корисною для суспільства в цілому, а також для інвесторів, партнерів, постачальників та потенційних працівників.

В сфері підтримки розвитку «зеленої» економіки в Україні та інвестування «зелених» проектів функціонують наступні установи: ПРООН, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Глобальний екологічний фонд (ГЕФ), Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО), Північний інвестиційний банк (ПІБ), Глобальний фонд кліматичного партнерства (GCPF), Фонд «Голландські міжнародні гарантії для житлового фонду» (DIGH), Світовий банк та Субнаціональні фінанси від МФК, Агентство США з міжнародного розвитку (AMР США), Східноєвропейське Партнерство у сфері енергоефективності та екології (E5P), DemoUkraineDH, Німецький державний банк розвитку KfW, LIFE (фінансовий інструмент ЄС) та інші фонди (INOGATE, ЄІСП, GIZ, ЄУЕА, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, АЕМУ, Sida)²⁶.

Поширенню «зеленої» економіки сприяє діяльність вищих навчальних закладів. Так на Дніпропетровщині, Дніпровський національний університет випускає фахівців здатних впливати на суспільну свідомість та здійснювати заходи «зеленої» економіки шляхом трудового внеску в діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, освітніх закладів, центрів стандартизації та сертифікації, підприємств харчової, мікробіологічної, біохімічної та біотехнологічної промисловості, лабораторій, рибгоспів та рибокомбінатів, підприємств з виробництва продукції аквакультури, проектних організацій (аквадизайн, акваріумістика, «зелене» будівництво та ландшафтний дизайн), заповідників, екологічних установ, екологічної поліції та органів рибохорони, відділів охорони природи, комерційно-виробничих центрів, мисливських, лісових та сільських господарств, ботанічних садів, зоопарків, зооферм, ветеринарних та криміналістичних лабораторій, патрулів²⁷.

---

²⁵ Потапенко В. Глобальная инициатива по отчетности. – Режим доступа: <http://green-economics.org.ua/globalnaya-iniciativa-po-otchetnosti/>. – Загл. с экрана.

²⁶ Україна Про країну (Угода мерів. Прихильники місцевого сталого енергетичного розвитку). – Режим доступу: http://www.soglasheniemerov.eu/IMG/pdf/Donor_fiche_Ukraine-2.pdf.. – Назва з екрану.

²⁷ Біолого-екологічний факультет. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. – Режим доступу: <http://www.dnu.dp.ua/view/fbio..> – Назва з екрану.

Кейс «Збереження Дніпра»

З ХХ ст. у Світі ідентифіковано глобальну проблему сучасності – нестача прісної питної води внаслідок антропогенного та техногенного впливу людства на середовище життєдіяльності. На початку ХХІ ст. від дефіциту питної води страждає більше 40 відсотків світового населення і якщо не вживати ніяких заходів, то з 2030 р. без якісної води буде майже 5 млрд чоловік, що складатиме 55-67% майбутнього населення планети.

На перший погляд, Україна стоїть осторонь цієї жахливої проблематики, але дані екологів свідчать про наявні загрози. Так, міністр екології та природних ресурсів України Остап Семерак в ефірі телеканалу "ZIK" у березні 2017 р. заявив, що в останні роки рівень наповнення річок в Україні знаходиться в межах 20% від норми і Україна починає страждати від нестачі води. Більш того, в Україні не залишилося жодного озера або річки, де якість води було б на рівні першого класу.

Така ситуація склалася історично і викликана вона індустріалізацією! Розбудова водних сполучень, побудова електростанцій, спорудження штучних водних басейнів, масштабова іригація, вирубка лісів, активний видобуток природних копалин внаслідок чого порушується система водообігу, зростання мегаполісів, забруднення водойм відходами промислових підприємств та домогосподарств – все це впродовж десятиріч обумовило сьогоденний стан!

Фото²⁸

На жаль, під загрозою опинилася навіть наша славетна ріка Дніпро, яка є головним природним джерелом України. Більш того, ситуація з нашою великою рікою настільки гнітюча, що, як каже директор інституту проблем природокористування та екології НАН України Аркадій Шапар, не за горами той час, коду ми будемо відзначати міжнародний день пам'яті Дніпра. Ідея заснування Міжнародного дня Дніпра належить Міжнародному Дніпровському форуму громадських екологічних організацій України, Росії та Білорусії, що відбувся в 2002 році. Метою цього свята, за задумом організаторів, має стати

²⁸ <http://www.karty.by/2011/10/11/basyn-dnepr/>

залучення уваги громадськості до сучасних проблем басейну Дніпра, а також поширення інформації про методи вирішення цих проблем і визначення майбутніх напрямків співробітництва на різних рівнях. На жаль, наміри залучити до проблем Дніпра увагу широкої міжнародної громадськості – з тим, щоб вона вплинула на можновладців не завжди дієві.

Дніпро катастрофічно замулюється і забруднюється, в ньому вимирає все живе і це доля «відрегульованих» річок - тобто, тих, на яких побудовані каскади гідроелектростанцій з усіма витікаючими з цього наслідками. Як зауважує Аркадій Шапар, ті нібито переваги, які отримали території, прилеглі до басейну Дніпра, та й вся Україна з «відрегульованістю» нашої головної річки, насправді виявилися мізерними порівняно зі нанесеною шкодою. Затоплено родючі землі, порушено локальні кліматичні зони та біоресурси (раніше в Дніпрі водилися 600-кілограмові білуги, що зараз вже здається фантастикою). Сьогодні вже зрозуміло, що цивілізація, привнесена волею людей в басейн Дніпра, стала початком кінця нашої річки. Але чи можна запобігти його? Так – вважають екологи – якщо повернути Дніпро "на круги своя", тобто, повернути річку до її первісного вигляду. На це потрібні колосальні ресурси, проте, на думку екологів, їх необхідно знайти і направити на реанімацію і реабілітацію Дніпра. В іншому випадку років через 100-200 річки не стане: вона перетвориться в болото. У той же час, з огляду на сучасну проблематику зовнішніх відносин держав-користувачів водних ресурсів Дніпра та «м'якість» національних екологічних законодавств – екологічний прорив не передбачається.

Проте є і позитив! За рахунок соціально-екологічної свідомості в окремих регіонах відбувається покращення екосистеми Дніпра. В Україні в Дніпропетровській області розпочалась компанія щодо очищення Дніпра від водоростей. Водорості уповільнюють швидкість течії і як наслідок – відбувається застій води і погіршення її властивостей.

Фото ²⁹

За «Програмою відновлення біологічного режиму Дніпра» Дніпровської обласної державної адміністрації яку розроблено разом з вченими та громадськістю, з 2016 р. у річку почали випускати мальків коропів, товстолобиків і білих амурів, які вирощені на Дніпропетровщині. Зариблення

²⁹ <https://gorod.dp.ua/news/129516>

проводитимуть щорічно – у 2016 р. випущено 1,2 млн, а у 2017 р. – 1,7 млн мальків. Мальки очищують зелені водорості та фільтрують воду. Щоб вирішити проблему засилля водоростей мальків купують через систему електронних закупівель Prozorro. Департамент екології та природних ресурсів ДніпроОДА проводить тендер. Зариблення дозволяє з мінімальними витратами ефективно боротися з цією проблемою і за Програмою до 2025-го року в Дніпро випустять 9 мільйонів мальків.